

Religieuze ontwikkeling van pleegkinderen

Samenvatting

- Pleegkinderen hebben ruimte nodig om meervoudige religieuze identiteiten te verkennen.
- In religieuze pleeggezinnen staat religieuze socialisatie centraal. Hierdoor wordt de religieuze blauwdruk van het pleeggezin vaak dominant in het dagelijkse leven van pleegkinderen.
- Als pleegkinderen in de adolescentiefase hun eigen identiteit en afkomst gaan verkennen, wordt de religie van de ouders vaak ook belangrijk.
- Rekening houden met toekomstige en veranderende religieuze behoeftes van pleegkinderen, betekent ook het uitstellen van sommige religieuze beslissingen tot het kind ze zelf kan maken.

Inleiding

Dit is een samenvatting van bevindingen uit onderzoek naar pleegzorg en religie. Deze samenvatting gaat over wat het betekent voor pleegkinderen om een ander geloof te hebben dan hun pleegouders en wat ze daarin nodig hebben van pleegouders en pleegzorg professionals.

Hoe het onderzoek is uitgevoerd

Het onderzoek bestond uit een literatuuranalyse en interviews. Kwalitatieve diepte interviews zijn gehouden met de volgende deelnemers:

Religie	Pleegouders	Pleegkinderen	Biologische ouders
Christelijk	17	2	
Muslim/ anders	1	2	1
Niet religieus	1	5	1
Totaal	19	9	2

Transcripten van de interviews zijn gecodeerd door twee onderzoekers en geanalyseerd. Pleegouders waren overwegend christelijk, dit resoneert met de door

pleegzorgorganisaties gerapporteerde oververtegenwoordiging van christelijke pleegouders in hun bestand.

Resultaten

Alledaagse religieuze praktijken worden gevoed door vele ervaringen en afwegingen. Veel pleegouders noemden het Christendom als bron van inspiratie of legitimering van hun opvoedingskeuzes. Pleegkinderen komen uit families waar andere religieuze bronnen een rol spelen, zoals de Islam, of waar uit niet-religieuze bronnen wordt geput.

Religieuze socialisatie staat centraal

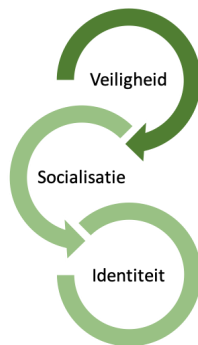
Imana is 12 jaar en groeit sinds haar eerste levensjaar op bij christelijke pleegouders. Haar moeder is een Nederlands- Marokkaanse moslim en kan door ernstige mentale gezondheidsproblemen niet voor Imana zorgen. Sinds een tijdje is de Islam belangrijker in haar dagelijks leven. De gebeden geven haar structuur en het moslim zijn maakt het leven betekenisvol. Imana schaamt zich voor haar moeder vanwege haar hoofddoek. Ze is het eigenlijk wel met Geert Wilders eens dat de Islam niet past in Nederland.

Na de plaatsing worden pleegkinderen bekend gemaakt met religieuze praktijken in het pleeggezin, met als doel dat ze zich thuis voelen. Religieuze socialisatie is een natuurlijk onderdeel van het dagelijks leven. Soms omarmen pleegkinderen het geloof van hun pleegouders. Bij Imana is er, net als veel andere pleegkinderen in het onderzoek, sprake van een kloof in religieuze socialisatie. Vaak speelt hierin dat pleegkinderen geen warme band ervaren met hun ouders. Zeker voor religieuze socialisatie in minderheidsreligies zijn deze banden belangrijk. Naast religie zijn er ook andere invloeden op religieuze socialisatie. Onder invloed van peers, media en politiek kan de kloof groeien. Islam heeft een langdurige en terugkerende impact op de identiteitsvorming van pleegkinderen die van huis uit Moslim zijn, ook wanneer het pleegkind zichzelf niet (meer) als moslim ziet. Het afwijzen van het geloof van de ouders, door pleegkinderen zelf of anderen in haar omgeving, betekent vaak dat deze van de fase van identiteitsvorming te vroeg wordt afgesloten.

Identiteit krijgt (te) laat aandacht

Marijn is 14 jaar en groeit sinds zijn 4e levensjaar op bij zijn christelijke pleegouders in een christelijk dorp. Hij komt uit een echte Rotterdamse familie zonder een specifieke levensovertuiging. Toen Marijn 6 jaar was wilde hij graag gedoopt worden. Iedereen in zijn klas en in de kerk was immers gedoopt. Omdat Marijn het zelf graag wilde, gaven zijn ouders toestemming. Voor zijn pleegouders was het heel bijzonder om hem te dopen en te beloven dat ze hem christelijk zouden opvoeden. Op bezoek bij zijn vader luistert hij graag met hem naar rapmuziek. Hij weet dat zijn pleegouders niet houden van de scheldwoorden in de teksten, dus doet hij bij hen alsof hij niet van die muziek houdt. Soms luistert hij het wel stiekem, vertelt hij.

Pleegouders zijn zich bij plaatsing heel bewust van religieuze verschillen. Ze doen vaak erg hun best om het pleegkind zich veilig te laten voelen en maken hen snel vertrouwd met alle gewoonten, zo ook met het geloof. Pleegkinderen willen er graag helemaal bij horen. Dit kan zich uiten in het actief eigen maken van het geloof van pleegouders, het deelnemen aan rituelen en belangrijke momenten. Voor identiteitsvorming is niet alleen het erbij horen belangrijk, maar ook de ruimte om eigen en anders te zijn en continuïteit te ervaren met levensbeschouwing in het gezin waar ze vandaan komen. Door de sterke nadruk op veiligheid en de natuurlijke plek van religieuze socialisatie, krijgen de behoeften van het kind die te maken hebben met eigenheid en identiteit vaak minder aandacht.

Religieuze keuzes die in het pleeggezin gemaakt worden gemaakt om de behoefte aan acceptatie van het pleegkind te vervullen, staan soms op gespannen voet met de ruimte die kinderen later nodig hebben voor eigenheid. Het pleegkind kan ook later nog behoefte krijgen aan verbinding met de religieuze gewoonten van de familie van herkomst. In religieuze beslissingen rondom het pleegkind moet daarom niet alleen huidige, maar ook mogelijke toekomstige behoeften worden meegenomen. Ook als de ouders niet religieus zijn, is het belangrijk ruimte te maken voor het wereldbeeld en betekenisvolle ervaringen die bij de familie horen.

Speelruimte maken voor identiteit

Noor is bijna 16. Ze groeit sinds haar tweede op in een christelijk gezin. Ze heeft geen contact meer met haar ouders die moslim zijn en als vluchteling uit Irak zijn gekomen. Noor wilde als zesjarige gedoopt worden en dat is ook gebeurd. Als 16 jarige bezoekt ze websites om over Islam te leren. Op vakantie experimenteert ze met een hoofddoek, in haar (christelijke) omgeving doet ze dat liever niet. Pleegouders kunnen niet bijdragen aan moslim socialisatie en zien dat Noor zich steeds verder onttrekt aan het gezin.

Pleegkinderen zijn verbonden met verschillende gezinnen, ook wanneer die niet meer regelmatig een plaats in hun leven hebben. Daardoor zijn ze verbonden met verschillende werelden en met verschillende wereldbeelden. Soms zijn die wereldbeelden religieus, soms niet, maar altijd zijn er invloeden van uiteenlopende kleine en grote verhalen in hun leven aanwezig. In het proces van identiteitsvorming verkennen pleegkinderen zelf hoe ze al die aspecten een plek willen geven. Als pleegkinderen keuzes maken voor of tegen aspecten uit die verschillende leefwerelden, dan kan dit leiden tot conflict of tot (interne) verwarring. Dit onderzoek laat zien dat pleegkinderen de ruimte nodig hebben om identiteiten te verkennen, om met identiteitsaspecten te experimenteren en ermee te spelen. Soms betekent dit dat ze zowel moslim als christen willen zijn, of dat ze zich verbinden met onderliggende waarden als liefde, rechtvaardigheid en zorg. Soms zijn ze niet religieus, maar voelen ze zich wel met de identiteit of cultuur verbonden. Soms weten ze het gewoon nog niet. Pleegkinderen hebben daarom vanaf plaatsing in het pleeggezin aandacht en steun nodig om zich met beide religieuze leefwerelden te verbinden. Daarnaast hebben ze ruimte nodig voor hun eigen experimenten en verkenningen. Dit vraagt van pleegouders aandacht, nieuwsgierigheid en flexibiliteit. In gezinnen met normatieve wereldbeelden en socialisatie kaders, is dat vaker een uitdaging.

Conclusie

Pleegkinderen hebben ruimte en ondersteuning nodig om zich te kunnen verbinden met de verschillende (religieuze) leefwerelden waarmee ze door hun afkomst en in hun dagelijks leven verbonden zijn. Hoe en waarmee ze zich identificeren is veranderlijk en verbonden met hun wisselende behoefte aan acceptatie en eigenheid. Zowel religieuze als niet religieuze pleeggezinnen, dienen daarom speelruimte te creëren voor verschillende vormen van religieuze socialisatie en identiteitsvorming en hun pleegkinderen te ondersteunen.

Hoe ga je als pleegzorg professional het gesprek aan over religie en identiteit?

Als pleegzorg professional begeleid je pleegouders bij het stimuleren van een gezonde ontwikkeling van het kind. Religieuze ontwikkeling is daar onderdeel van. Ook heb je contact met het pleegkind om behoeften in ontwikkeling en identiteitsvorming te verkennen.

Dit kan je als pleegzorg professional doen in de begeleiding van pleegouders:

- **Wees je bewust** dat pleegkinderen verbinding met de verschillende religies en wereldbeelden nodig hebben. Als ouders geen rol kunnen spelen in religieuze socialisatie, dan zijn er andere mensen nodig voor het pleegkind. Wees creatief en ga hierover in gesprek
- **Identificeer welke steun en begeleiding** pleegkinderen nodig hebben in religieuze identiteitsvorming. Ga het gesprek hierover aan met pleegouders en verken hoe het pleegkind die steun kan krijgen.
- **Signaleer knelpunten door religieuze keuzes in het pleeggezin** die nu of in de toekomst kunnen ontstaan rond identiteitsvorming van het pleegkind. Begeleid pleegouders in het nadenken over toekomstige gevolgen van keuzes die nu het beste lijken voor het pleegkind.
- **Schakel hulp in van professional in religie en zingeving**, bijvoorbeeld een geestelijk verzorger.

Zo maak je speelruimte voor religie in de begeleiding van pleegkinderen:

- **Maak religie regelmatig onderwerp van gesprek met een pleegkind**, ook wanneer het niet een onderwerp is van zorg.
- **Ga op een ontspannen en speelse manier over religie in gesprek**, bijvoorbeeld door het spelen van het spel over religie en zingeving met pleegkinderen en pleegouders dat op basis van dit onderzoek ontwikkelt werd. Een preview van het spel is [hier](#) te vinden. **Gebruik alledaagse en niet-religieuze taal in het gesprek over religie met jongeren**: stel open vragen over wat voor hen belangrijk is, wees nieuwsgierig en stel je oordeel uit.
- **Wees je bewust dat religie meer is dan een geloof of overtuiging**. Voor jongeren gaat het vaak over wie je bent en waar je je thuis voelt, wat er bij je hoort en waar je vandaan komt. Ook kan het gaan over ervaringen met zichtbare en niet zichtbare dingen. Jongeren weten niet altijd wat ze vinden. Het gesprek over religie gaat daarom vaak niet om antwoorden, maar de ruimte het (nog) niet te weten, om vragen te stellen en gehoord te worden.

Brenda Bartelink & Diana van Bergen
b.e.bartelink@rug.nl

**rijksuniversiteit
 groningen**

faculteit gedrags- en
maatschappijwetenschappen

